

beelden voor de toekomst

de eerste successen

inhoud

- 3 Voorwoord
- 7 Inleiding: beelden voor de toekomst

starten met een stevig fundament 1

- 12 Nauwkeurig aanbesteden
- 12 Degelijke infrastructuur
- 14 Opbouwen en delen van de juiste kennis

de reddingsoperatie 2

- 17 Complexe restauratie
- 20 Optimaal conserveren
- 20 Bruikbaar digitaliseren
- 23 Metadata vertellen het verhaal

beschikbaar maken 3

- 25 Onderwijs: dagelijkse digitale stortvloed
- 28 De kennis van het brede publiek
- 37 Auteursrechten en licentiemodellen
- 39 De kracht van de creatieve industrie

innovatie 4

- 45 Parels uit de collectie
- 49 De zakelijke kant van het verhaal

omslagfoto: Een strandfotograaf met zijn camera op een statief neemt op het strand een foto van een moeder met twee kinderen, met de zee op de achtergrond. Circa 1930. Nederland, plaats onbekend.
(collectie Nationaal Archief)

voorwoord

Wie de cijfers van het project Beelden voor de Toekomst op zich in laat werken, kan niet anders dan onder in de indruk zijn. 137.200 uur video, 22.510 uur film, 124.900 uur audio en 2,9 miljoen foto's worden gerestaureerd, geconserveerd en gedigitaliseerd. Van Hilversum tot Parijs, van Amsterdam tot diep in de woestijn van Utah, wordt door honderden mensen gewerkt om deze monstertaak te volbrengen.

Indrukwekkend, zeker. Maar cijfers vertellen maar een deel van het verhaal. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat wij ons leven hebben vastgelegd in beeld en geluid. Uit de films van Bert Haanstra, de uitzendingen uit het archief van het Polygoon Journaal, de radio-uitzendingen van het VPRO programma 'De Ochtenden' en foto's uit het archief van Nederlands-Indië kunnen toekomstige generaties zich een beeld vormen van hun verleden.

Het sociaaleconomisch potentieel van dit project is dan ook ongekend. De collecties herbergen schatten waarvan het bestaan was vergeten en er blijken dwarsverbanden in de collecties te vinden die eerder onvermoed waren. Het onderwijs, de creatieve sector en de samenleving als geheel kunnen hier veel profijt van hebben.

Om dit potentieel te realiseren moet er echter veel gebeuren. Het materiaal ligt analoog opgeslagen en vergaat met de tijd. Zonder een zorgvuldig uitgedachte digitale reddingsoperatie zouden vele historische films en uitzendingen binnen enkele jaren definitief verloren zijn gegaan. Het materiaal moet ook beschikbaar gemaakt worden, in een context die relevant is voor de beoogde doelgroepen. Voorbeelden hiervan zijn het onderwijsplatform ED*IT en de video-on-demand dienst Filmotech, die later dit jaar gelanceerd zal worden.

Ten slotte moet de kennis die binnen Beelden voor de Toekomst wordt opgedaan, ook een uitstraling hebben buiten het consortium. Kennis en ervaring worden daarom gedeeld via seminars, presentaties, projecten en websites zodat het project een bijdrage kan leveren aan de sector als geheel.

Nu het project anderhalf jaar onderweg is, kunnen wij laten zien hoe we te werk gaan, wat erbij komt kijken en wat het oplevert. Deze publicatie probeert daarom iets van het verhaal achter het project vertellen. Ik wens u veel leesplezier.

JELTJE VAN NIEUWENHOVEN

VOORZITTER DIRECTIERAAD BEELDEN VOOR DE TOEKOMST

Spaarnestad Photo, SFA022813535

Koningin Wilhelmina en prinses Juliana als sneeuwpop, Nederland 21 januari 1913.

(collectie Nationaal Archief)

Loekie de Leeuw
(collectie Beeld en Geluid)

beelden voor de toekomst

De afgelopen eeuw is de eerste in de geschiedenis die in beeld en geluid is vastgelegd. De oudste Nederlandse film stamt uit 1896 en ligt inmiddels goed geconserveerd in het archief van het Filmmuseum. Helaas zijn veel andere films, tv-uitzendingen, radioprogramma's en foto's minder goed bewaard gebleven.

Het materiaal schreeuwt om aandacht. Als we straks nog van onze geschiedenis willen genieten, moet het nu gerestaureerd en toekomstvast opgeslagen worden. Bovendien is digitale beschikbaarheid een noodzaak in een samenleving waarin media en internet een overheersende rol spelen. De vraag van docenten, studenten, leerlingen, journalisten, onderzoekers en media-professionals naar dit archiefmateriaal is de afgelopen jaren sterk gegroeid en zal blijven groeien.

Het project Beelden voor de Toekomst restaureert en conserveert de audiovisuele geschiedenis van Nederland en maakt deze beschikbaar voor de samenleving, nu en in de toekomst. Door het meeste waardevolle materiaal uit de collecties van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (hierna: 'Beeld en Geluid'), het Film-museum en het Nationaal Archief te digitaliseren, wordt dit mogelijk gemaakt.

Positief saldo

Dit unieke project wordt gefinancierd vanuit de

zogenaamde FES-middelen. Daar zijn we de overheid zeer dankbaar voor. Maar dat geld stelt ze natuurlijk niet zomaar beschikbaar. De gedachte is dat de maatschappelijke en economische baten uiteindelijk de kosten overstijgen.

Door dit erfgoed te digitaliseren krijgt de samenleving er toegang toe en kan het publiek er waarde mee creëren. Denk aan de verrijking van het onderwijs, nieuwe kansen voor de creatieve industrie en de culturele geletterdheid van het brede publiek. Er ontstaan nieuwe inkomsten voor de makers van materiaal dat opnieuw wordt gebruikt. Bovendien levert het project een belangrijke bijdrage aan de kennisontwikkeling over het restaureren, digitaliseren en distribueren van digitaal erfgoed, waarmee Nederland door dit project internationaal een vooraanstaande positie verwerft.

Digitaal verzilveren

Een consortium van zes partijen werkt aan het digitaliseren van het audiovisuele erfgoed van Nederland (zie kader). Het project Beelden voor de Toekomst is in juli 2007 gestart en heeft een looptijd van zeven jaar. De opstartfase is inmiddels voorbij, en de eerste resultaten worden zichtbaar. Dit boekje vertelt het verhaal vanaf de start tot aan het meest recente project. We willen ermee laten zien hoe Beelden voor de Toekomst de maatschappelijke en economische waarde van dit erfgoed digitaal verzilvert.

Doelen van Beelden voor de Toekomst

- 1. Het conserveren, digitaliseren en beschikbaar maken van een kerncollectie uit het Nederlandse audiovisuele erfgoed.*
- 2. Het materiaal inhoudelijk toegankelijk maken (contextualiseren), in het bijzonder voor educatief gebruik, maar ook voor de creatieve industrie en het brede publiek.*
- 3. Het rechtenvrij of onder heldere licentie beschikbaar maken van digitaal audiovisueel erfgoed.*
- 4. Een heldere distributie-infrastructuur ontwikkelen die de best mogelijke toegang tot het digitale materiaal verschaft.*
- 5. Nieuwe audiovisuele diensten ontwikkelen voor de educatieve sector, erfgoedinstellingen, de creatieve industrie en de samenleving.*

Herinneringen van Nederland

Met tenminste 1,2 miljoen gedigitaliseerde foto's zorgt het Nationaal Archief ervoor dat de 19^e en 20^e eeuw van ons land en de voormalige koloniën in beeld blijven. Vaak vertelt een enkele foto je meer dan een heel boek. In een fotoalbum bewaar en koester je je dierbaarste herinneringen. Met Beelden voor de Toekomst zorgt het Nationaal Archief voor ons nationale digitale fotoalbum. De herinneringen van Nederland."

MARTIN BERENDSE, DIRECTEUR NATIONAAL ARCHIEF

Het consortium

Beelden voor de Toekomst bestaat uit een consortium van zes samenwerkende instellingen: Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Filmmuseum, Nationaal Archief, Vereniging Openbare Bibliotheken, Centrale Discotheek Rotterdam, Stichting Nederland Kennisland.

Baten in Beeld

De kosten en baten van het project Beelden voor de Toekomst zijn in 2006 becijferd in het SEO-onderzoek Baten in Beeld waarbij de Onderzoek Effecten Infrastructuur (OEI) als leidraad is gebruikt. In deze studie wordt geraamd dat Beelden voor de Toekomst een positief saldo voor de samenleving oplevert.

Spaarnestad Photo, SFA001015498

Prinses Juliana wandelt op 27 juli 1938 met de kleine prinses Beatrix in de kinderwagen in Heiligendamm aan de Oostzee (Duitsland). De foto is genomen in het park van landhuis "Krone" waar het prinselijk paar logeert. (collectie Nationaal Archief)

1. starten met een stevig fundament

137.200 uur video, 22.510 uur film, 123.900 uur audio en 2,9 miljoen foto's maak je niet 'zomaar even' digitaal. Zulke duizelingwekkende aantallen vragen om een stevig fundament, waarop efficiënt en systematisch gewerkt kan worden. Niet het meest zichtbare werk, maar wel noodzakelijk. Vergelijk het met de fundering van een gebouw: als dat goed is, kan er betrouwbaar gewerkt worden, zonder risico op scheuren of verval. Een goede voorbereiding zorgt voor een goede basis, waarop nu en in de toekomst gebouwd kan worden.

De eerste periode van het project betrof het bouwen van dit fundament. In de afgelopen anderhalf jaar is hier veel tijd en aandacht naar uitgegaan. Het project was hierdoor wellicht niet meteen voor iedereen zichtbaar, maar er is wel ontzettend veel gebeurd. Een korte schets:

137.200
uur video,
22.510
uur film,
123.900
uur audio en
2,9 miljoen
foto's

Nauwkeurig aanbesteden

Een goed fundament begint al bij het aanbesteden. Zo'n enorme en diverse collectie moet internationaal worden aanbesteed. Door in de aanvraag heel nauwkeurig te omschrijven wat er moet gebeuren, kan Beelden voor de Toekomst exact zien welke partij het meest geschikt is en wie de beste prijs heeft. Een positief neveneffect is de scherpere prijsstelling in de digitaliseringsmarkt – waar op den duur de hele sector van meeprofiteert.

Hoofdpijn

“We hebben besloten om de ‘hoofdpijn naar voren te halen’ door onszelf te dwingen in de aanbesteding alles uit te schrijven, zodat we daarna alleen nog maar op prijs hoeven te selecteren. Dat vergt veel voorbereiding. Maar het is ook nuttig om zo nauwkeurig aan te besteden, omdat het je dwingt je eigen materiaal goed te kennen en alles uitvoerig te doordenken.”

HANS WESTERHOF, PROGRAMMADIRECTEUR BEELDEN VOOR DE TOEKOMST EN SECTORMANAGER COLLECTIES BIJ HET NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BEELD EN GELUID

“Het kleinste foutje in een Europese aanbesteding kan er voor zorgen dat de hele procedure over moet. Alles draait om zorgvuldigheid.”

EMJAY RECHSTEINER, PROJECTMANAGER BEELDEN VOOR DE TOEKOMST BIJ HET FILMMEUSEUM

Degelijke infrastructuur

Het digitale archief moet toekomstvast en goed doorzoekbaar zijn. Daarom is vanaf de start veel geïnvesteerd in een goede infrastructuur en in opslagcapaciteit. Deze infrastructuur is voor een groot deel gebaseerd op de multimediacatalogus iMMix, ontwikkeld door Beeld en Geluid. Allerlei instellingen, ook buiten Beelden voor de Toekomst, kunnen hier gebruik van maken. Door de verschillende instellingen aan elkaar te koppelen, is het voor gebruikers mogelijk om te zoeken in

Rutger Hauer als 'Floris'
(collectie Beeld en Geluid)

meerdere collecties tegelijk. Uiteindelijk zullen ook openbare bibliotheken aangesloten worden, zodat het materiaal dat dankzij Beelden voor de Toekomst beschikbaar komt, door een brede groep mensen gebruikt kan worden.

Van Denver tot Overamstel

Het digitaliseren, coderen en opslaan van een enorme hoeveelheid films is in april 2008, na een lange aanbestedings- en testperiode, aan het bedrijf Thought Equity uit Denver gegund. Uit oogpunt van veiligheid bevindt de digitale opslag zich op drie plaatsen: intern bij het Filmmuseum en extern op twee locaties die Thought Equity deelt met de universiteit van Wyoming in de Verenigde Staten. De aanbesteding voor het conserveren van films op acetaat- en nitraatdragers is in december 2007 definitief gegund aan het in Overamstel gevestigde Cineco Haghefilm.

De Avonden in New York

Het New Yorkse bedrijf Cineric is gespecialiseerd in hoogwaardige conservering voor de zeer lange termijn. In februari 2008 werd hen de conservering van vele filmklassiekers gegund. Op dit moment worden De Illusionist (1983), Max Havelaar (1976), De Avonden (1989) en De Stilte rond Christine M (1982) bij Cineric voor de komende millennia veiliggesteld.

Televisiegeschiedenis

Van de eerste 15 jaar van de Nederlandse geschiedenis is nog 2300 uur aan zwart-witfilms bewaard gebleven. Het materiaal is door de opslagcondities in het verleden sterk gekrompen en zeer kwetsbaar geworden. De aanbesteding 'Conservation of acetate film material' is in 2008 gegund aan het Duitse bedrijf ABC & TaunusFilm Kopierwerk GmbH. Met hun verfijnde technologie weten ze heel voorzichtig de sterke krimp te bewerken. Uiteindelijk zetten zij de originele films over op het zeer duurzame polyester.

Opbouwen en delen van de juiste kennis

Deze monsteroperatie vergt veel kennis over infrastructuur, digitalisering, auteursrechten en businessmodellen. De schaalgrootte en de diversiteit van het materiaal vragen om een zorgvuldig uitgedachte strategie.

Er is daarom geïnvesteerd in kennisontwikkeling en onderzoek, onder meer naar technische standaarden, spraakherkenning, metadatering, nieuwe businessmodellen, en gebruikersonderzoek. En dat zal de komende jaren ook doorgaan.

Door veel aandacht te besteden aan het begin van het proces, wordt een toekomstvaste beschikbaarheid van het materiaal gegarandeerd. De systematische aanpak zorgt ervoor dat het materiaal straks goed te doorzoeken is. Beelden voor de Toekomst wil deze kennis delen en organiseert congressen en (inter)nationale werkgroepen. Ook de website www.beeldenvoortetoeekomst.nl en de speciaal voor dit doel opgezette Research Blog (www.research.imagesforthefuture.org) geven inzicht in de wetenschap rond digitaliseren van erfgoed.

Meeprofiteren

“Het zou mooi zijn als andere archieven in onze slipstream materiaal kunnen digitaliseren. Daarvoor stellen we de opgedane kennis en expertise graag ter beschikking. Archieven kunnen van onze opslaginfrastructuur gebruikmaken. Ze krijgen dan een eigen iMMix-client waarmee ze hun gedigitaliseerde materiaal beheren en metadata kunnen toevoegen. Het blijft hun eigen collectie, maar ze beheren het dan met onze tools.”

HANS WESTERHOF, PROGRAMMADIRECTEUR BEELDEN VOOR DE TOEKOMST

‘Opa, kijk
ik vond
op zolder
/ een foto
van een
oude boot’

“Dit liedje van Willy van Hemert (Zuiderzeeballade, 1959) zal steeds minder gezongen kunnen worden. Want oude foto’s hebben niet het eeuwige leven. Voor jonge mensen is het vanzelfsprekend dat beeldmateriaal op hun mobieltje, iPod of laptop terechtkomt. Voor hen begint de geschiedenis bij de digitale fotografie. Beelden voor de Toekomst zorgt ervoor dat ze ook onze historische fotoschatten onder ogen krijgen. Om die schitterende collectie historische foto’s beschikbaar te houden voor de volgende generaties, is Beelden voor de Toekomst van onschatbare waarde.”

MARTIN BERENDSE, DIRECTEUR NATIONAAL ARCHIEF

2. de reddingsoperatie

Tot voor kort zagen musea, bibliotheken en andere archiefinstellingen hun collectie langzaam vergaan. Gezamenlijk luidden ze de noodklok over de staat van de Nederlandse beeld- en geluidverzamelingen. Van alle vóór 1950 gemaakte films was ongeveer de helft al verloren gegaan door verval, beschadiging of brand. Concrete maatregelen waren hard nodig om het Nederlandse audiovisuele erfgoed van de ondergang te redden. Met het ontstaan van Beelden voor de Toekomst is het tij gekeerd, door een ongekennde reddings- en digitaliseringsoperatie in gang te zetten.

Om beeld en geluid om te zetten naar digitale vorm, worden altijd dezelfde stappen genomen. Het materiaal wordt geselecteerd, gerestaureerd en klaargemaakt voor de digitalisering. Het item wordt vervolgens omschreven met metadata en in zijn context geplaatst. Daarnaast moeten voor grote delen van de collecties afspraken worden gemaakt met de rechthebbenden.

Complexe restauratie

Beschadigd materiaal kan niet zomaar worden gedigitaliseerd. Het moet zodanig worden geprepareerd dat de digitaliseringsmachines ermee overweg kunnen. Dit is een complexe bezigheid, aangezien het om veel verschillende technieken en dragers gaat. Het vergt veel tijd, nauwkeurigheid en ongelooflijk veel geduld.

Plakband

“In de kelders van het Nationaal Archief staat 100 strekkende kilometer archiefmateriaal. Het bestaat onder meer uit 1,2 miljoen foto's die het Nederland van de 20^e eeuw in beeld brengen. Vaak zitten de foto's in historische albums vastgeplakt met half verteerd plakband. Het plakband moet er zorgvuldig af worden gepeuterd. Foto voor foto.”

LIESBETH KEIJSER, PROJECTLEIDER CONSERVERING
EN DIGITALISERING NATIONAAL ARCHIEF

1

selectie is een ingewikkeld proces met verschillende criteria, zoals het belang van het materiaal, de staat van verval en de vraag vanuit de eindgebruikers

elk item in de collecties doorloopt ongeveer dezelfde stappen naar digitale opslag en gebruik

2

het originele materiaal wordt zo **voorbereid** dat de digitaliseringsmachines er mee overweg kunnen

3

sommige films, foto's of andere media zijn zo beschadigd, dat ze eerst **gerestaureerd** moeten worden

4

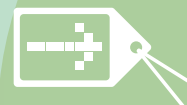
het uiteindelijke **digitaliseren** is de eerste stap op weg naar onsterfelijkheid

5

omdat het gaat om duizelingwekkende hoeveelheden materiaal, zal een groot deel van de digitalisering worden **uitbesteed**

6

door het **metadateren** en **contextualiseren** krijgt het materiaal betekenis en wordt het gemakkelijk inzetbaar en vindbaar

7

door **diensten** te ontwikkelen en het materiaal **(open)** te **licenseren** komt het beschikbaar voor de eindgebruiker

Rood

“Acetaatfilm verkleurt na verloop van tijd, uiteindelijk blijft alleen de kleur rood over. Door de originele negatieven digitaal te restaureren, worden de oorspronkelijke kleuren weer naar boven gehaald. Tegelijkertijd worden krassen en stofdeeltjes verwijderd, iets wat met fotochemische restauratie bijna onmogelijk is.”

GUY EDWARDS, CONSERVATOR FILMMEUSEUM

Optimaal conserveren

In het verleden waren de opslagcondities desastreus voor het materiaal. Temperatuur en luchtvochtigheid waren vaak niet goed geregeld, waardoor veel films op nitraat- en acetaatdragers te kampen hebben met krimp. Bij de restauratie wordt de kleur opnieuw gecorrigeerd en het geluid zo goed mogelijk hersteld. Uiteindelijk wordt het geheel overgezet op moderne polyester dragers, die onder optimale klimatologische omstandigheden worden bewaard. Deze nieuwe, polyester negatieven zijn naar verwachting nog

eeuwen houdbaar. Zo zorgt de goede conservering ervoor dat het erfgoed ook voor toekomstige generaties is veiliggesteld.

Azijn

Een bekende aandoening bij foto's is het 'azijnzuursyndroom', genoemd naar de penetrante azijngeur die vrijkomt door het verval. De onderkant van de foto is gekrompen, en de bovenste laag met daarin het beeld juist niet. Hierdoor ontstaan rimpelingen op de foto. De restauratoren weken de onderste laag voorzichtig los en zetten de bovenkant met beeld over op een nieuwe polyester drager. Om het verval van 70.000 nog onbehandelde acetaatnegatieven stil te zetten, heeft het Nationaal Archief ze ingevroren.

Bruikbaar digitaliseren

Digitaliseren heeft pas zin als het digitale materiaal ook goed bruikbaar is – voor nu en in de toekomst. Dat betekent dat het dient te voldoen aan bepaalde standaarden, die internationaal

zijn vastgelegd. Een film die je op een website wilt bekijken, stelt andere eisen dan een film voor in de bioscoop. Om de beste kwaliteit te garanderen maakt Beelden voor de Toekomst gebruik van de meest geavanceerde apparaten, zoals tape robots en hyper spectral imagers (een soort röntgenscanners).

Een groot deel van het digitaliseringsproces is geautomatiseerd, maar sommige stappen zijn nog steeds mensenwerk. Bijvoorbeeld het handmatig invoeren van bestandsnamen. Ook dit zal in de toekomst waar mogelijk door machines worden overgenomen, zodat de kans op menselijke fouten geminimaliseerd wordt. Niet onverstandig, omdat alleen al het digitaal archief van Beeld en Geluid met een petabyte (1 miljoen gigabyte) per jaar zal groeien!

Zonder nummer is het zoek

De foutgevoeligheid zit op dit moment in het menselijk handelen. Door bijvoorbeeld het

verkeerd overtypen van het nummer op een doos. Oplossing: laat het nummer twee keer invoeren, ter controle. Dit is een heel belangrijke stap, want als een foto in zo'n groot archief geen goed nummer heeft, vind je die nooit meer terug.

Hollywood standards

De Hollywoodstudio's hebben gezamenlijk een standaard afgesproken om digitale films gelijke beeldkwaliteit te geven (JPEG 2000). Ook het Filmmuseum maakt gebruik van deze standaard bij het digitaliseren van het materiaal. Hierdoor is de kwaliteit hoog genoeg om een belangrijk deel van de collectie digitaal te projecteren in de bioscoop, uit te brengen op *Blu-ray DVD* en in *High Definition* aan te bieden op televisie en internet. Digitalisering op deze hoge resolutie en op deze schaal is wereldwijd nog niet eerder vertoond, waarmee Beelden voor de Toekomst zich internationaal heeft ontwikkeld tot hét kenniscentrum op het gebied van hoogwaardige filmdigitalisering.

Arbeidsters van de Koninklijke Stearine Kaarsenfabriek in Gouda, circa 1919.

Vervaardiger: J.D. Filarski, 17.5 x 23.5 cm, (collectie Nationaal Archief)

256-1256

Metadata vertellen het verhaal

Beelden worden pas interessant als het verhaal eromheen bekend is. Bij het metadateren wordt er informatie aan het materiaal toegevoegd: over de maker, de oorsprong, het jaartal enzovoort. Door de digitalisering is het bovendien veel makkelijker geworden om te contextualiseren, waarbij categorieën worden aangemaakt en dwarsverbanden in de collecties worden gelegd. Zo krijgen foto's, films en geluidsbestanden betekenis en worden ze gemakkelijk inzetbaar en vindbaar voor geïnteresseerden.

Metadatering is een zeer arbeidsintensief proces. Elk item wordt apart bekeken en beschreven. Om ervoor te zorgen dat het geheel goed doorzoekbaar is, wil Beelden voor de Toekomst voldoen aan internationaal geaccepteerde standaarden voor metadateren. Als belangrijke en effectieve standaard geldt Dublin Core. Ondertussen wordt er gewerkt aan innovatieve manieren om het brede publiek te betrekken bij het aanvullen van de kennis.

3. Beschikbaar maken

Vóór het digitale tijdperk was de locatie van het materiaal erg belangrijk. Waar moest je zijn om de foto te bekijken? Welke instelling vertoonde de film die je zo interessant vond? Maar door de digitalisering is de focus verschoven en wordt het materiaal aangeboden op de plaatsen waar de gebruikers zich al bevinden. Hiermee is de context belangrijker geworden: want materiaal dat voor de jongeren in het onderwijs is bestemd, moet op een andere manier worden aangeboden dan materiaal dat voor het brede publiek toegankelijk moet zijn. En de creatieve industrie vraagt bijvoorbeeld om nieuwe licentiemodellen, zodat auteursrechten goed geregeld moeten zijn.

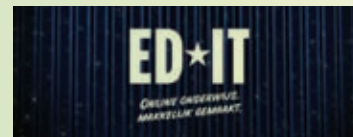
Onderwijs: dagelijkse digitale stortvloed

Leerlingen en docenten hebben dagelijks te maken met het uitwisselen van digitale informatie. Iedereen krijgt een stortvloed van informatie over zich heen via televisie, internet, beeldschermen op stations en in bus, tram en metro, en mobiel internet via smartphones en pda's. Je wordt gedwongen een relevante selectie te maken. Voor jongeren die opgroeien in deze beeld- en zapcultuur is het belangrijk om hier kritisch mee om te leren gaan. Oftewel: hoe kunnen zij mediawijs worden? Hun informatievaardigheden moeten worden ontwikkeld. Het nieuwe online platform ED*IT, door Beeld en Geluid in het kader van Beelden voor de Toekomst ontwikkeld, sluit hierop aan.

ED*IT ontsluit een schat aan collectiemateriaal van de partners in Beelden voor de Toekomst, maar ook van andere instellingen, zoals Naturalis, het Rijksmuseum van Oudheden, het Museum Volkenkunde en Kennislink. Leerlingen kunnen met de informatie bijvoorbeeld hun werkstukken en presentaties maken. Zo stimuleert ED*IT om actief met de stof om te gaan.

Actief leren met ED*IT

*Speciaal voor het basis- en voorgezet onderwijs is ED*IT ontwikkeld: een online platform waar docenten en leerlingen geschreven bronnen,*

filmpjes, televisieprogramma's en foto's kunnen bekijken. Het digitale materiaal sluit goed aan bij de kerndoelen per leerjaar en is verrijkt met heldere achtergrondinformatie.

Speciale tools maken het voor docenten mogelijk om de informatie te gebruiken in lessen en bij opdrachten. Ze kunnen bovendien hun gemaakte lessen delen met andere docenten om zo inspiratie bij elkaar op te doen. ED*IT is vanaf 1 september 2009 beschikbaar voor alle scholen, maar al sinds mei 2009 werken docenten met de ED*IT 'bètaversie', waarmee zij de vele mogelijkheden van het platform kunnen uitproberen en waar nodig helpen verbeteren.

Berichten uit de klas

"Met ED*IT krijgen de docenten ineens een oplossing aangereikt, waarmee leerlingen in korte tijd een heel aardig resultaat bereiken en waardoor ze zich uitgedaagd voelen. En juist dat is een belangrijke opdracht in het onderwijs: zorgen dat leerlingen worden uitgedaagd."

"Leerlingen hebben veel minder problemen met het gebruik van multimedia [dan docenten, red.] en zij kunnen er dan ook moeiteloos mee aan de slag. Docenten blijken vooral enthousiast over de resultaten die de leerlingen ermee bereiken en over het effect dat het gebruik van het platform op de leerlingen heeft."

ALBERT-JAN VONK, ICT-MANAGER

LEONARDO DA VINCI SCHOLENGROEP, LEIDEN

"Het verrijkt je lessen enorm. Je kunt filmpjes en programma's op alle vakgebieden laten zien."

DOCENT BOVENBOUW, RESPONDENT GEBRUIKERSONDERZOEK

'PILOT OMP' (DE VOORLOPER VAN ED*IT)

'Bleke Bet'

(collectie Filmmuseum)

"Als ik op het platform iets vind, weet ik zeker dat het goed materiaal is en ik kom er niet zo vaak moeilijke woorden tegen, of deze woorden worden uitgelegd." LEERLING VMBO, RESPONDENT GEBRUIKERSONDERZOEK 'PILOT OMP'

"Het is droog als je over moleculen vertelt, maar als je de leerlingen wat kunt laten zien gaat het meer leven en kunnen zij zich er een voorstelling van maken."

DOCENT VWO, RESPONDENT GEBRUIKERSONDERZOEK 'PILOT OMP'

Uit: Gebruikersonderzoek Pilot Onderwijs Media Platform, uitgevoerd door onderzoeksbureau

Ruigrok, 2008. OMP is de voorloper van ED*IT. de uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in ED*IT.

lekker leren!

Verschillende studies laten zien dat ICT steeds vaker meerwaarde biedt in het onderwijs. De belangrijkste opbrengsten zijn:

1. leerlingen leren meer, sneller en met meer plezier
2. een positief effect op leerprestaties van goed en zwak presterende leerlingen
3. een toename van motivatie en zelfvertrouwen bij leerlingen
4. ondersteuning voor verschillende didactische benaderingen
5. zelfstandig werken en samenwerkend leren

(Uit: Vier in Balans Monitor, p.23, Kennisnet (2008))

De kennis van het brede publiek

In een gedigitaliseerde wereld geldt dat wat niet digitaal toegankelijk is, gewoon niet beschikbaar is. Mensen zijn gewend geraakt aan de permanente toegankelijkheid van informatie via het web. Digitale beschikbaarheid wordt een absolute voorwaarde voor gebruik. Materiaal moet worden aangeboden op plaatsen waar de gebruiker sowieso al komt. Denk aan YouTube voor video en Flickr voor foto's.

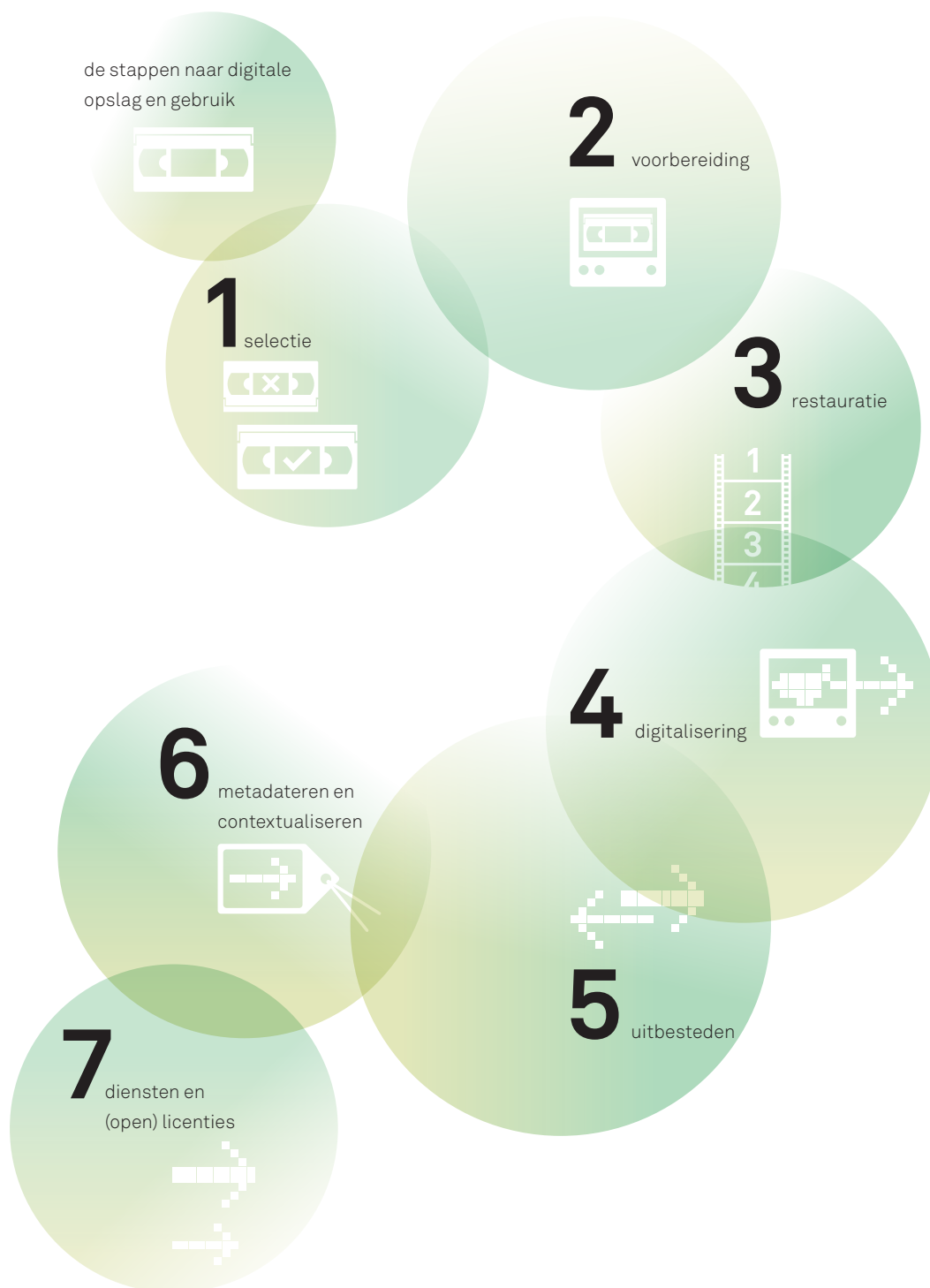
Deze digitale sociale netwerken bieden ook veel mogelijkheden om de beelden te verrijken. Het publiek wordt uitgenodigd om commentaar en tags (zie inzet) toe te voegen aan het materiaal en het zo te verrijken. Individuen delen hun kennis en vullen elkaar aan. Zo geeft het brede publiek waardevolle achtergrondinformatie die de beelden extra betekenis geeft.

Met het online beschikbaar maken van het materiaal, wil Beelden voor de Toekomst bovendien hergebruik stimuleren. Daarbij wordt natuurlijk rekening gehouden met de rechten: binnen Beelden voor de Toekomst wordt actief gezocht naar passende licentiemodellen waarmee de maker beloond wordt voor zijn werk en de gebruikers de content optimaal kunnen benutten. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheid om te werken met gemakkelijk toegankelijke en bruikbare open licentiemodellen, zoals Creative Commons.

“Door gebruikers met het materiaal van Beelden voor de Toekomst te laten werken, ontstaan geweldige kansen voor nieuwe toepassingen, bijvoorbeeld binnen het onderwijs. Een kennis-samenleving leeft bij de toegang tot informatie, waarmee weer nieuwe kennis en innovatie wordt gegenereerd. Dat is de waarde van dit project.”

JOERI VAN DEN STEENHOVEN, VOORZITTER KENNISLAND

de stappen naar digitale
opslag en gebruik

Foto's taggen

Een tag betekent letterlijk 'etiket'. In de digitale wereld is een tag een relevant sleutelwoord dat past bij een digitaal bestand, zoals een foto, video of audio. Het geeft aanvullende informatie en maakt daarmee zoekopdrachten en indexering mogelijk.

Kennis delen met het publiek

Binnen het consortium is een aparte werkgroep ingesteld voor onderzoek en uitwisseling van kennis en ervaringen rondom web 2.0-applicaties, zoals *social tagging*, *geo-tagging*, *wiki's* en andere toepassingen.

De wiki heeft al enige tijd een vaste plek in de internetcultuur. Het bekendste voorbeeld is Wikipedia, dat tot doel heeft in elke taal een vrije encyclopedie te creëren. Dagelijks delen miljoenen 'experts' hun kennis over alle mogelijke onderwerpen: elk lemma kan door iedere willekeurige bezoeker worden bewerkt. Dus als iemand een kort artikel over de beginjaren van de bioscoopjournaals start, kunnen anderen eraan werken tot het een volwaardig encyclopedisch artikel is.

In Nederland zijn er in theorie miljoenen media-experts die worden gevraagd hun kennis met elkaar te delen in de Beeld en Geluid wiki (zie kader). Programmamakers, mediawetenschappers, maar zeker ook kijkers en luisteraars weten veel over radio- en televisieprogramma's. Ze kennen de personen achter de schermen of hebben juist specifieke kennis over onderwerpen als radiotechniek of televisievormgeving. De wiki biedt zo een schat aan informatie van en voor alle Nederlanders. Die ook weer kan worden gebruikt door anderen, bijvoorbeeld in het onderwijs.

Sociale netwerken: YouTube en Flickr

Sociale netwerksites als YouTube en Flickr zijn de afgelopen jaren hard gegroeid. YouTube is in 2005 gestart en is met honderden miljoenen bekeken video's per dag inmiddels uitgegroeid tot het meest bekeken videokanaal ter wereld. En elke minuut wordt er 10 uur aan nieuw materiaal toegevoegd.

Flickr is sinds de oprichting in 2004 de grootste wereldwijde online verzamelplaats voor foto's en fotoliefhebbers. Er worden dagelijks 3 miljoen nieuwe foto's geüpload en per dag bezoeken 47 miljoen fotoliefhebbers de website. Voor archieven is Flickr dus een buitengewoon interessant sociaal netwerk om een nieuw publiek te bereiken én bij hun collectie te betrekken. De bezoekers voorzien met hun kennis de beelden van waardevolle extra achtergrondinformatie.

Ook Beelden voor de Toekomst maakt gebruik van Flickr en YouTube. Om zo het materiaal voor gebruikers toegankelijk te maken op logische plekken, maar ook om dit materiaal te verrijken met de kennis van het publiek.

Beeld en Geluid wiki

Beeld en Geluid heeft in het kader van Beelden voor de Toekomst de Beeld en Geluid wiki opgezet als platform voor kennis over audiovisuele media in Nederland. Er zijn al zo'n 2.000 films, radio- en televisieprogramma's beschreven en meer dan 400 biografieën te vinden: van tv-persoonlijkheden tot omroepers en van acteurs tot muzikanten. Maar ook over onderwerpen als het Polygoon-journaal en de Nederlandse televisieprijs biedt de wiki uitgebreide informatie.

De wiki is opgezet als Wikipedia en gebouwd met dezelfde software. In 2009 verwacht Beeld en Geluid 50.000 geregistreerde gebruikers te hebben en wordt de wiki naar verwachting meer dan 2 miljoen keer geraadpleegd. Een redactie bij Beeld en Geluid legt de basis, maar externe gebruikers vullen de informatie aan. In 2014 zal de Beeld en Geluid wiki ruim 50.000 beschrijvingen bevatten. www.beeldengeluidwiki.nl

“De Centrale Discotheek Rotterdam heeft een jarenlange expertise opgebouwd op het gebied van innovatieve toepassingen voor digitale distributie van muziek en informatie. Deze kennis kan nu benut worden binnen Beelden voor de Toekomst.”

MARGREET TEUNISSEN, DIRECTEUR CDR

Nationaal Archief op Flickr The Commons

Speciaal voor fotoarchieven is Flickr in 2008 'Flickr The Commons' gestart. Erfgoedinstellingen kunnen zo gemakkelijk hun fotocollecties delen met een groot publiek om vervolgens, door publieksparticipatie, de kennis van de fotocollecties uit te breiden.

Spaarnestad Photo, SFA002003392

Pedagogisch Instituut St. Jozef in Nijmegen (centrum voor kinderpsychologie en sociale geneeskunde). Therapeute met onherkenbaar gemaakte cliënt: jongen met grijs uitgedekt gezicht. 25 oktober 1948. (collectie Nationaal Archief)

100.000e naoorlogse Nederlandse emigrant

(collectie Nationaal Archief / Archief: Spaarnestad Photo)

Mevrouw Adriana Zevenbergen, de 100.000e naoorlogse Nederlandse emigrant, koopt een bloemkool bij mevrouw Wilhelmina Hofstede in de Australische havenplaats Geelong. Australië, Geelong, maart 1959.

1.000.000
page views

5.537
foto's als favoriet aangemerkt

5.165
tags sinds lancering

1.900
consumenten

650
foto's tot nu toe

50
nieuwe foto's per maand

Een kleindochter uit Australië herkent haar
Nederlandse grootmoeder:

kellyz79:

"I am Kelly Zevenbergen, the person you refer to on Facebook, and yes, Adrianna was my grandmother. Surprisingly you guessed well, there are many Zevenbergens in Australia, but I am her granddaughter. And yhoitink [een andere commentator, red.] is also correct, Zevenbergen is a town in South Holland"

<http://www.flickr.com/photos/nationaalarchief/2949245932/>

Het Nationaal Archief en Spaarnestad Photo hebben, in het kader van Beelden voor de Toekomst, een selectie uit hun fotocollecties als pilot op Flickr The Commons geplaatst. Hiermee zijn ze de eerste archieven in Nederland die hun foto's op deze manier openbaar maken. Het publiek kan de foto's taggen, commentaren achterlaten en foto's aanvinken als favoriet. Dit levert onverwachte en bruikbare informatie op over de collectie. Het Nationaal Archief wil met deze pilot onderzoeken in welke mate de foto's op The Commons van tags en commentaren voorzien worden en wat de kwaliteit van deze door het publiek toegevoegde informatie is.

Tankette aan het ploegen

(collectie Nationaal Archief / Archief: Spaarnestad Photo)

Tweede Wereldoorlog. Duitse militairen in tankette helpen Franse boeren op het land met ploegen. Frankrijk, 1941. Een tankette is een kleine, door Duitsers buitgemaakte, tank (Renault) die voor diverse werkzaamheden werd ingezet.

DRIELBERS:

"De tank in kwestie (nou ja, tank? tankette werden ze liefkozend genoemd) is een Renault. Een van de vele buitgemaakte tanks die de Wehrmacht voor eigen gebruik inzette."

FÄRBEN SIE MICH EIN:

"the tank is a "tankette", the British Army called them Bren carriers as they were typically armed with just a light machine gun, such as a Bren... They were captured by German forces and used for various tasks. They are very lightly armoured, and were only much good when up against infantry..."

<http://www.flickr.com/photos/nationaalarchief/2948562203/>

Het YouTube-kanaal

Via www.youtube.com/beeldengeluid krijgt het publiek een voorproefje van het materiaal dat gedigitaliseerd is. Voor iedereen die bijvoorbeeld het commentaar van Philip Bloemendal ('de stem van Nederland') wil horen bij John Lennon en Yoko Ono tijdens hun bed peace in het Hilton. Of voor degenen die beelden van de Watersnoodramp in 1953 willen terugzien. Veel gebruikers laten (soms bruikbaar) commentaar achter. Bijvoorbeeld bij het zwart-witfilmpje uit 1943 over een voetbalwedstrijd in Nederland.

Een reactie op een filmpje over een voetbalwedstrijd uit 1943:

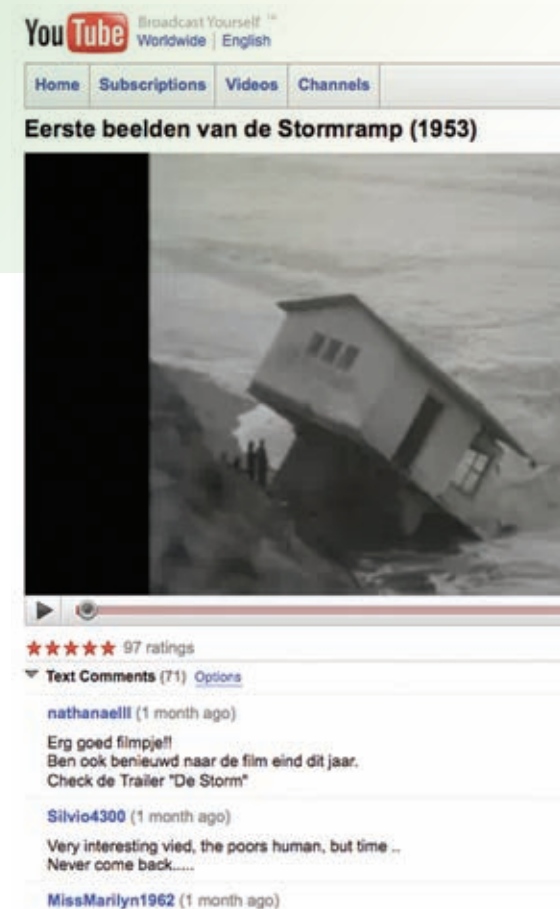
"Ik wil jou het wel eens beter zien doen met de ballen van toen. Dik geveterd leer, dat vecht vasthoud (sic!) als een spons... belachelijk zwaar. Als je zo'n ding op de veter kopt kun je naar het ziekenhuis. Ook de schoenen... gewoon een soort legerkistjes met noppen."

Bron: <http://www.youtube.com/watch?v=ej5gGPUFzPc>

Een reactie op beelden van de stormvloed uit 1953:

"Bedankt voor deze beelden, mijn oma en moeder (die toen 3 jaar was), hebben de ramp op schouwen duiveland van nabij meegemaakt. Mijn overgrootmoeder is met een rubberbootje van het dak gehaald om weg te komen van het water."

bron: <http://www.youtube.com/watch?v=XcX5wb1k9UM>

Auteursrechten en licentiemodellen

Ieder nieuw idee bouwt voort op bestaande ideeën. Inspiratie en hergebruik van bestaande audiovisuele content zijn daarom de basis van nieuwe content. Het brede publiek is daar, dankzij internet en digitale technologie, een steeds belangrijkere creatieve speler bij. Content wordt op grote schaal gedeeld en bewerkt. Maar de rechten moeten dan wel goed geregeld zijn.

Het breed toegankelijk maken van het gedigitaliseerde materiaal staat soms op gespannen voet met de grenzen van het auteursrecht. Het vraagt om goede voorwaarden waaronder het materiaal bekeken en hergebruikt kan worden. Beelden voor de Toekomst verzamelt voor alle beschikbare collecties de rechteninformatie. Van zoveel mogelijk materiaal worden de rechten geregeld ('gecleard') door het afsluiten van overeenkomsten met rechthebbenden of hun vertegenwoordigers. Zo komt materiaal, dat soms jarenlang stof lag te vergaren, opnieuw op de markt.

Stoomtanker

"Het regelen van auteursrechten is een soort stoomtanker: geen ingewikkeld, maar wel een langzaam proces. Het duurt lang om het proces op gang te brengen, maar als het eenmaal 'vaart' dan gaat het goed. Het is veel werk, faxen, bellen, ordners vol met papierwerk. Auteursrecht is niet sexy, maar het moet gewoon gedaan worden. En als je dat doet, dan kom je heel ver."

HANS WESTERHOF, PROGRAMMADIRECTEUR BEELDEN VOOR DE TOEKOMST EN SECTORMANAGER COLLECTIES BIJ HET NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BEELD EN GELUID

Creative Commons

Binnen Beelden voor de Toekomst wordt actief gezocht naar passende licentiemodellen waarmee de maker beloond wordt voor zijn werk en gebruikers de content optimaal kunnen benutten. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheid om te werken met Creative Commons, een gemakkelijk toegankelijk en bruikbaar licentiemodel. Creative Commons biedt de oplossing voor het onder vrije gebruiksvoorwaarden beschikbaar maken van audiovisuele content. De rechten worden ermee gerespecteerd, en voor de gebruiker is duidelijk wat wel en niet met het materiaal is toegestaan. Zo kan de ene foto vrij gebruikt worden en ben je bij een andere verplicht de naam van de maker te vermelden of een vergoeding te betalen. Op deze manier kan de content ook veel eenvoudiger worden verspreid, bijvoorbeeld via sociale netwerken zoals Hyves of Facebook.

Open Beelden: rechtenvrij beeldmateriaal

Het project 'Open Beelden' creëert een online platform waarop een selectie van audiovisueel materiaal rechtenvrij ontsloten wordt voor het grote publiek. Door de collectie zo open aan te bieden, wordt hergebruik van het materiaal sterk gestimuleerd. Denk bijvoorbeeld aan het remixen van archiefbeelden in nieuwe video's. Open Beelden biedt daarnaast de mogelijkheid om koppelingen te maken met andere informatiebronnen (zoals Wikipedia). Hierdoor is het voor derden makkelijk om nieuwe applicaties te ontwikkelen.

De toegang tot het archiefmateriaal wordt bij Open Beelden gebaseerd op het Creative Commons-licentiemodel. Deze 'open' benadering wordt ook in de techniek doorgevoerd door gebruik te maken van open formaten en open source software. Bovendien komt alle software die in het kader van Open Beelden wordt ontwikkeld ook weer als open source software beschikbaar. Het platform Open Beelden wordt gelanceerd in juni 2009 via www.openbeelden.nl.

De kracht van de creatieve industrie

Van uitgeverijen tot theatergezelschappen, van kunstenaars tot gameontwikkelaars: creatieve ondernemers en culturele instellingen vormen voor Beelden voor de Toekomst een belangrijke groep. Ze worden actief benaderd om gebruik te maken van het nieuw beschikbare materiaal bij het ontwikkelen van hun kunsten, diensten en producten.

De creatieve industrie wordt gezien als een belangrijke groep die een snel groeiende bijdrage aan de Nederlandse economie levert. In de innovatieve diensten die door hen worden ontwikkeld, speelt beeldmateriaal een grote rol. Creatieve bedrijven, instellingen en individuen ontwikkelen hiermee specialistische expertise op het gebied van digitaal beeld en geluid. De sector zet Nederland zo op een toppositie in de internationale creatieve industrie.

“We maken alle Nederlandse films van 1896 tot de première van gisteravond online beschikbaar.”

SANDRA DEN HAMER, DIRECTEUR FILMMEUSEM

Alstublieft, een film uit 1896

Een goed voorbeeld van samenwerking tussen Beelden voor de Toekomst en de creatieve industrie is het video-on-demand platform Filmotech.

Doel is alle Nederlandse films van 1896 tot nu op één online platform legaal aan te bieden. Hiermee komt voor het eerst materiaal beschikbaar dat via commercieel geëxploiteerde distributiekanaal niet of nauwelijks beschikbaar was.

Speelfilms, korte films, documentaires, studentenfilms en animatie zullen worden aangeboden op een betaald streaming platform. Het Filmmuseum voorziet deze films van de juiste metadata en de relevante cinematografische en historische context. Filmotech NL wordt in het najaar van 2009 gelanceerd.

Filmliefhebbers en rechthebbenden staan centraal in dit platform. Samen met de collectieve rechtenorganisaties wordt voor Filmotech NL een licentiemodel ontwikkeld dat wereldwijd baanbrekend is. Voor het eerst wordt gebruikgemaakt van een repartitiemodel dat een rechtvaardige verdeling van de inkomsten via Filmotech.nl garandeert.

Filmotech NL is een samenwerkingsverband tussen het Filmmuseum, Beeld en Geluid, en de Nederlandse Vereniging van Filmproducenten (NVS). Het wordt breed ondersteund door de filmsector, waaronder het Nederlands Fonds voor de Film, de Dutch Directors Guild en het Netwerk Scenarioschrijvers.

Het Filmmuseum wil met lezingen en publicaties collega-instituten wereldwijd laten delen in de ervaringen die worden opgedaan binnen Beelden voor de Toekomst.

4. innovatie

'Wrak in de Noordzee'
(collectie Filmmuseum)

Begon de filmgeschiedenis eind 19^e eeuw op celluloid, tegenwoordig bestaan de meeste nieuwe beelden uit pixels. Ooit moest men fysiek naar een locatie om een bepaalde foto te zien, in het digitale tijdperk dient de foto zich online aan op de plek waar de bezoeker al is. Deze technologische ontwikkelingen bieden nieuwe mogelijkheden. Maar het vergt enorme innovatieve denk- en slagkracht om deze mogelijkheden ook te verzilveren.

Binnen Beelden voor de Toekomst worden de nieuwste technieken gebruikt om de beste kwaliteit te bereiken. Om de staat van onderliggende lagen van een foto te bekijken, worden bijvoorbeeld hyper spectral imagers gebruikt. Dit zijn een soort röntgenscanners waarmee de kwaliteit van de niet zichtbare structuur wordt bepaald. Het restauratieatelier van het Nationaal Archief maakt gebruik van de aanvezelstraat, waar een continu draaiende zeef ervoor zorgt dat gaten in historisch papier worden aangevuld met heel fijne papierpulp. Of tape robots, waarmee de enorme collectie banden automatisch kan worden uitgelezen, verwisseld en weer opgeborgen, zonder menselijke tussenkomst.

Beelden voor de Toekomst werkt samen met vooraanstaande universiteiten en andere kennisinstellingen in binnen- en buitenland. Bijvoorbeeld op het gebied van spraak- en beeldherkenning: innovatieve technologie waarmee het makkelijker wordt om materiaal vindbaar en doorzoekbaar te maken.

Zo draagt Beelden voor de Toekomst bij aan een innovatie van de erfgoedsector. Door zelf vooruitstrevend te werken, waardoor we internationaal op kop lopen met nieuwe technieken en toepassingen, maar ook door onze kennis over te dragen aan de rest van de sector.

Spraakherkenning

De Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Twente werken samen aan de technologie voor spraakherkenning. Hiermee wordt het mogelijk gesproken woord te herkennen en te taggen. Voordeel is dat materiaal dat niet uitgebreid handmatig ontsloten kan worden alsnog via de spraaktranscripties doorzoekbaar wordt gemaakt. Bovendien kan er automatisch extra informatie aan de transcripties worden toegevoegd. De technologie komt beschikbaar voor alle consortiumpartners.

Pinkpop

Je hoeft niet meer alle details te weten om te vinden wat je zoekt. De Universiteit van Amsterdam werkt op dit moment aan de beeldherkenningstechnologie, waarmee filmfragmenten kunnen worden geïndexeerd. Neem bijvoorbeeld de optredens van het oudste, jaarlijks terugkerende festival: Pinkpop. De naam van de drummer is genoeg om het juiste fragment te vinden. Zo zullen ook de interviews ontsloten worden met behulp van automatische spraakherkenning. De Pinkpop-collectie zal najaar 2009 via publieke websites aangeboden worden.

Waisda?: Video Labelling Game

Wat is waardevoller: de metadata van experts of van het publiek? Dat moet de praktijk gaan uitwijzen. En om op korte termijn veel praktijkervaring op te doen, hebben Beeld en Geluid, de KRO en de Vrije Universiteit Waisda?: Video Labelling Game ontwikkeld. Via een online spel worden internetters uitgedaagd om metadata en trefwoorden aan videofilms toe te voegen. Met dit project wil Beelden voor de Toekomst onderzoeken wat de kwaliteit is van de metadata en welke rol spelplezier hierbij kan innemen. De Video Labelling Game wordt in de eerste helft van 2009 gelanceerd.

Parels uit de collectie

Iedere collectie heeft parels: waardevolle schatten die je koestert en het liefst aan anderen laat zien. Dat geldt zeker voor Beelden voor de Toekomst. Met zo'n hoeveelheid materiaal komt het regelmatig voor dat er een parel wordt gevonden. Die wordt dan met enthousiasme en op innovatieve wijze aan de wereld getoond. Waarbij we altijd op zoek zijn naar nieuwe manieren om het publiek ermee aan de slag te laten gaan. Enkele voorbeelden zijn Celluloid Remix en de speelfilm Twee Vrouwen.

Celluloid Remix

Remixen is van alle tijden. In de tijd van de vroege film waren er al producenten en distributeurs die films inkortten of gebruik maakten van bestaand materiaal om nieuwe versies te vervaardigen. Voor filmmakers als Willy Mullens, van wie een aantal fragmenten te zien is opgenomen in Celluloid Remix, was hergebruik van - veelal eigen - materiaal de normaalste zaak. Helaas is een groot deel van deze films al verloren gegaan.

Nagenoeg al het materiaal uit deze periode dat wel bewaard is gebleven, bevindt zich in het Filmmuseum als de collectie Dutch Early Cinema. Het Filmmuseum redt deze unieke collectie in het kader van Beelden voor de Toekomst, en voorziet het materiaal van de juiste context. Het is een parel van het Filmmuseum.

'Mysterie van de Mondscheinsonate'
(collectie Filmmuseum)

Om de eeuwoude remix-traditie eer te bewijzen, lanceren het Filmmuseum en Kennisland in april 2009 Celluloid Remix. Het is een online remix-wedstrijd met films uit het begin van de Nederlandse filmgeschiedenis. Professionals en amateurs worden uitgedaagd met dit materiaal nieuwe, korte films met eigen muziek te maken. De maker van de beste creatie wordt geëerd met een mooie prijs op het Nederlands Film Festival in Utrecht. Nieuwsgierig? Ga voor meer informatie naar www.celluloidremix.nl.

Twee vrouwen

Belangrijke werken uit de Nederlandse filmgeschiedenis worden stuk voor stuk onder handen genomen. Zo werd in 2008 de film *Twice a Woman* (1979), naar het boek *Twee vrouwen* van Harry Mulisch (dat centraal stond in de campagne *Nederland Leest in 2008*), door het Filmmuseum digitaal gerestaureerd.

Uniek, want hierdoor werden resultaten verkregen die met fotochemische restauratie moeilijk te bereiken zijn: kabels, krassen en vlekken zijn digitaal 'weggeveegd' en het werd eenvoudiger de kleuren te corrigeren. Voor de restauratie zijn twee originele negatieven gebruikt. Ze werden beide ingescand en bijgewerkt.

Met de twee negatieven is, in overleg met regisseur George Sluizer, uiteindelijk een definitieve versie samengesteld. Deze versie is op tv uitgezonden en is beschikbaar in openbare bibliotheken. Als 'parelproject' lanceerde Kennisland samen met het Filmmuseum een campagnewebsite, waar de film en de restauratie op een interactieve manier toegelicht werden in interviews, tv-fragmenten en een fotogalerie. *Twee vrouwen* kreeg door de restauratie en deze campagne een nieuwe glans.

Kijk ook op www.tweevrouwendefilm.nl

Nationaal Film „OP STAP“

Foto Maarseveen

De zakelijke kant van het verhaal

Brede beschikbaarheid van digitaal materiaal vertaalt zich terug in waardevolle culturele, sociale en economische opbrengsten. Zo ontwikkelt Nederland zich als internationaal digitaal innovatiecentrum door de mogelijkheden die het materiaal biedt. Het basis- en voortgezet onderwijs profiteert van een verrijking van het lesmateriaal. Het brede publiek wordt actief betrokken bij het culturele erfgoed. En de creatieve sector profiteert van de oneindige mogelijkheden van het beeldmateriaal in de ontwikkeling van nieuwe diensten.

Het digitaal beschikbaar maken van de collecties heeft grote gevolgen voor de businessmodellen van de erfgoedsector. Door de digitalisering hebben erfgoedinstellingen hier een enorme slag te maken. Een belangrijk aandachtspunt binnen Beelden voor de Toekomst is daarom het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen die goed aansluiten bij de wensen van de markt en de missie van het project en de instellingen.

‘Op stap’

(collectie Filmmuseum)

Hiervoor heeft Kennisland een denkraam ontwikkeld dat erfgoedinstellingen helpt met het creëren van nieuwe diensten. Centraal staat telkens ‘wie’ de doelgroep is, ‘wat’ de propositie is die voor hen kan worden ontwikkeld en ‘hoe’ die propositie het best gerealiseerd kan worden. Internationaal wordt dit denkraam verder ontwikkeld in samenwerking met partners uit de private sector, internationaal gerenommeerde academici en relevante sectorinstututen. Die kennis delen we met de gehele erfgoedsector: zo stimuleert Beelden voor de Toekomst innovatie.

Erfgoedsector innoveert

“Beelden voor de Toekomst zet een proces in gang van businessmodel-innovatie die ten goede komt aan de sector als geheel.”

FRANS HOVING, SENIOR PROJECTMANAGER

E-CULTUUR BIJ ERFGOED NEDERLAND

Baanbrekend

“Om te garanderen dat het project zowel economische als maatschappelijke baten realiseert is het van belang om zoveel mogelijk ‘open’ businessmodellen te ontwikkelen. Beelden voor de Toekomst levert hiervoor baanbrekend werk dat inmiddels ook internationaal erkend wordt.”

HARRY VERWAYEN, SENIOR ADVISEUR

INNOVATIE ERFGOEDSECTOR BIJ KENNISLAND

De innovatieve bibliotheek

Openbare bibliotheken zijn de best bezochte publieke instellingen van Nederland. Daarmee zijn ze voor Beelden voor de Toekomst een belangrijk kanaal om gedigitaliseerde audio-visuele content naar het publiek te brengen. De Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) zorgt ervoor dat dit goed gebeurt.

De VOB maakt een collectie van audiovisueel materiaal beschikbaar voor de circa 160 basisbibliotheken (met samen ruim 1100 vestigingen) in Nederland. Het toevoegen van audiovisuele content in het aanbod van bibliotheken past volledig in de strategie van de huidige bibliotheekvernieuwing. Het doel van de strategie is om de dienstverlening van de bibliotheken te vernieuwen en in de pas te laten lopen met nieuwe technologische, culturele en maatschappelijke ontwikkelingen.

De bibliotheken kunnen dit materiaal zelf van een thematische context voorzien, zodat het materiaal goed inzetbaar en vindbaar is. Daarbij kan het materiaal worden gebruikt om verschillende (traditionele) activiteiten van de openbare bibliotheken te verrijken, zoals presentaties, lezingen en tentoonstellingen.

Een schat voor de bibliotheken

“Beelden voor de Toekomst is een prachtig project. Met deze schitterende schat aan materiaal creëren we als bibliotheek een nieuw sterk aanbod in een tijdperk waarin juist beelden van groot belang zijn. Hiermee kunnen we onze positie als best bezochte publieke instelling behouden.”

EPPO VAN NISPEN TOT SEVENAER, DIRECTEUR DOK, DELFT

Gerard Reve

(collectie Nationaal Archief)

Harrie Geelen

Harrie Geelen is het creatieve brein achter de beroemde jaren '70-series 'Q en Q', 'Oebele' en 'Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen, Mijnheer?' In 2008 was het de hoogste tijd hem in de schijnwerpers te zetten. De Vereniging van Openbare Bibliotheken ontwikkelde daarom voor het onderwijs een aantal digitale diensten, met de website www.harriegeelen.nu als middelpunt. Kinderen en ouders vinden er audio- en videofragmenten van Harrie Geelen, biografische gegevens, een stadswandeling door zijn geboorteplaats Heerlen, e-cards enzovoort.

De Vereniging van Openbare Bibliotheken organiseerde in samenwerking met de Openbare Bibliotheek in Heerlen een symposium over de betekenis van audiovisuele media in de bibliotheeksector.

Schatkamer

“De openbare bibliotheken beheren een schatkamer aan informatie en cultuur. Het project Beelden voor de Toekomst biedt een prachtige verrijking van ons aanbod en biedt nieuwe en innovatieve mogelijkheden voor onze dienstverlening naar het publiek.”

JAN-EWOUT VAN DER PUTTEN, DIRECTEUR VERENIGING OPENBARE BIBLIOTHEKEN

nawoord

“Het bijzondere aan Beelden voor de Toekomst is dat de afgelopen eeuw de eerste in de geschiedenis is waarin wij ons leven in beeld en geluid hebben kunnen vastleggen. Door dit te bewaren en te ontsluiten zijn wij in de unieke positie om het audiovisuele geheugen van de toekomstige generaties met een eeuw te verlengen: een unicum in de geschiedenis!

Het potentieel van het project is dan ook groot - overweldigend bijna. Om dit potentieel te benutten staan wij echter ook voor een aantal grote uitdagingen waar wij ons buitengewoon bewust van zijn. Eén van die uitdagingen is het erfgoed in een relevante context te zetten zodat toekomstige gebruikers er daadwerkelijk iets aan hebben. Dit betekent onder andere dat wij bezig zijn het businessmodel van de instellingen te innoveren: waar het in de analoge wereld draaide om bezoekers te trekken naar ons fysieke gebouw, gaat het er in de digitale wereld om het erfgoed naar de gebruikers te brengen. Dit is een mentale slag die we met z'n allen moeten maken om relevant te blijven in een omgeving waar gebruikers gewend zijn om hun informatie op plaatsen als YouTube en Flickr te vinden.

Daarom zullen we de komende tijd flink investeren in de ontwikkeling van technologie die het materiaal op een geavanceerde manier doorzoekbaar en vooral vindbaar gaat maken. Wij werken hierbij samen met gerenommeerde kennisinstituten en universiteiten om technieken zoals beeldherkenning en spraakherkenning toe te kunnen passen op de collecties, zodat nieuwe semantische verbanden gelegd kunnen worden.

Dit zijn spannende ontwikkelingen waar wij standaarden mee hopen te ontwikkelen die inzetbaar gaan worden voor het hele erfgoedveld. Dit geldt voor technologische ontwikkelingen, maar zeker ook voor meer organisatorische innovaties zoals publieksparticipatie bij de metadatering van onze collecties, auteursrechtenkwetsies en verdienmodellen.

Bij dit soort innovaties is het belangrijk om het onderscheidend vermogen van de deelnemende archieven scherp te bewaken: vanuit de aard van onze opdracht zijn wij bezig met vraagstukken die de korte en middellange termijn overstijgen, vraagstukken waar andere partijen minder tijd en aandacht voor hebben maar wel van zullen profiteren. Door te protocolleren en standaardiseren ontwikkelen wij toekomstvast formaten die het erfgoed minder kwetsbaar maakt voor de veranderende wereld om ons heen.

Dat de omgeving verandert is een zekerheid. Wij zorgen ervoor dat het erfgoed altijd op een duurzame en open manier onderdeel zal blijven van ons collectieve geheugen.”

*HANS WESTERHOF - PROGRAMMADIRECTEUR BEELDEN
VOOR DE TOEKOMST EN SECTORMANAGER COLLECTIES BIJ HET
NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BEELD EN GELUID*

Spaarnestad Photo, SFA001006842

Aanrijding tussen twee auto's. Nederland, plaats onbekend, vóór 1914. (collectie Nationaal Archief)

colofon

AUTEUR	Stichting Nederland Kennisland
RESEARCH	alle consortiumpartners van Beelden voor de Toekomst
INREDACTIE	Joeri van den Steenhoven, Harry Verwayen en Thijs van Exel
TEKSTREDACTIE	Hannah de Groot (Blanco&co)
VORMGEVING	Martin Pyper (me studio)
DRUKWERK	Kwak & Van Daalen & Ronday

REACTIES OP BEELDEN VOOR DE TOEKOMST KUNT U RICHTEN AAN:

Stichting Nederland Kennisland, Postbus 2960,
1000 CZ Amsterdam, info@beeldenvoordetoeekomst.nl
www.beeldenvoordetoeekomst.nl

Beelden voor de Toekomst, april 2009

BEELDEN VOOR DE TOEKOMST IS EEN PROJECT VAN HET FILMMEUSEM,

HET NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BEELD EN GELUID, CENTRALE DISCOTHEEK

ROTTERDAM, NATIONAAL ARCHIEF, VERENIGING VAN OPENBARE BIBLIOTHEKEN EN

STICHTING NEDERLAND KENNISLAND.

OP DIT WERK IS EEN CREATIVE COMMONS

NAAMSVERMELDING-GELIJKDELEN 3.0 LICENTIE VAN TOEPASSING
DE GEBRUIKER MAG:

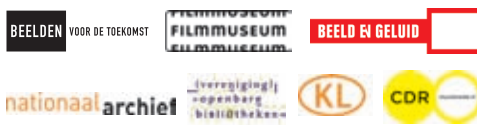
- HET WERK KOPIËREN, VERSPREIDEN EN DOORGEVEN
- REMIXEN – AFGELEIDE WERKEN MAKEN

ONDER DE VOLGENDE VOORWAARDEN:

- NAAMSVERMELDING. DE GEBRUIKER DIEN HET WERK DE DOOR DE MAKER OF DE LICENTIEGEVER AANGEGEVEN NAAM TE VERMELDEN (MAAR NIET ZODANIG DAT DE INDRUK GEWEKT WORDT DAT ZIJ INSTEMMEN MET UW WERK OF UW GEBRUIK VAN HET WERK).
- GELIJK DELEN. INDIEN DE GEBRUIKER HET WERK BEWERKT KAN HET DAARUIT ONTSTANE WERK UITSLUITEND WORDEN VERSPREID KRACHTENS DEZELFDE LICENTIE ALS DE ONDERHAVIGE LICENTIE, EEN GELUKSOORTIGE OF EEN COMPATIBILE LICENTIE.
- BIJ HERGEBRUIK OF VERSPREIDING DIEN DE GEBRUIKER DE LICENTIEVOORWAARDEN VAN DIT WERK KENBAAR TE MAKEN AAN DERDEN. DE BESTE MANIER OM DIT TE DOEN IS DOOR MIDDEL VAN EEN LINK NAAR DEZE WEBPAGINA.
- DE GEBRUIKER MAG AFSTAND DOEN VAN EEN OF MEERDERE VAN DEZE VOORWAARDEN MET VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN DE RECHTHEBBENDE.
- NIETS IN DEZE LICENTIE STREKT ERTOE AFBREUK TE DOEN AAN DE MORELE RECHTEN VAN DE AUTEUR, OF DEZE TE BEPERKEN.

DE VOLLEDIGE LICENTIE TEKST IS TE VINDEN OP

[HTTP://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl/](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/nl/)

DIT WERK IS GEPUBLICEERD ONDER EEN CREATIVE COMMONS NAAMSVERMELDING-GELIJKDELEN LICENTIE. HIERMEE GEVEN DE AUTEURS TOESTEMMING OM HET WERK (OF DELEN ERVAN) TE KOPIËREN, VERDER TE VERSPREIDEN EN OM HET VERDER TE BEWERKEN (BIJVOORBEELD TE REMIXEN OF TE VERTALEN). DEZE TOESTEMMING IS VERBODEN AAN TWEE VOORWAARDEN:

1. BIJ HET VERDER VERSPREIDEN VAN HET BOEKJE OF VAN BEWERKTE VERSIES ERVAN DIEN MEN AAN TE GEVEN DAT HET OORSPRONKELIJKE WERK DOOR STICHTING NEDERLAND KENNISLAND GEMAAKT IS (NAAMSVERMELDING); EN
 2. ALS MEN BEWERKTE VERSIES VERSPREID DIEN DIT ONDER DE VOORWAARDEN VAN DEZELFDE CREATIVE COMMONS LICENTIE TE GEBEUREN (GELIJKDELEN).
- BINNEN HET PROJECT BEELDEN VOOR DE TOEKOMST WORDT DEZE CREATIVE COMMONS LICENTIE OOK VOOR VIDEO MATERIAAL OP HET PLATFORM OPEN BEELDEN (ZIE ELDERS IN DEZE PUBLICATIE) GEBRUIKT. HIERMEE STELLEN WIJ EINDGEBRUIKERS IN STAAT OM HET VIDEO MATERIAAL NIET ALLEEN TE BEKIJKEN, MAAR OOK VOOR EIGEN DOELEINDEN TE HERGEBRUIKEN. ZO KUNNEN DE VIDEOBESTANDEN VAN OPEN BEELDEN (OF DE TEKSTEN UIT DEZE PUBLICATIE) BIJVOORBEELD TER ILLUSTRATIE VAN WIKIPEDIA-ARTIKELN GEBRUIKT WORDEN. WIKIPEDIA GEBRUIKT DEZELFDE LICENTIE VOOR MEDIABESTANDEN.

DOOR GEBRUIK VAN EEN VAN DE STANDAARD CREATIVE COMMONS LICENTIES DRAAGT BEELDEN VOOR DE TOEKOMST BIJ AAN EEN GROEIEND BESTAND VAN VRIJ GELICENSEERDE WERKEN, WAARMEE INTERNETGEBRUIKERS, MAAR OOK HET ONDERWIJS EN DE CREATIVE INDUSTRIE ZELF KUNNEN WERKEN. VOOR MEER INFORMATIE OVER DE CREATIVE COMMONS LICENTIES ZIE: WWW.CREATIVECOMMONS.NL.